

Guidade exkursioner till Råån med våtmarker

2021

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Rååns vattenråd

Sammanfattning

Under året har 474 elever och lärare deltagit i exkursioner till olika våtmarker och å-sträckor längs Råån för att uppleva naturen där och lära sig om hur man sköter åar och våtmarker idag. Totalt har nu 16 000 elever och lärare varit med i projektet som startade 2003. Syftet med exkursionerna är att öka engagemanget och intresset för vattenvård och i förlängningen underlätta för vattenvårdande åtgärder, samt att visa på fina ställen för rekreation längs ån. För SFI-elever är också syftet att lära känna svensk kultur och allemansrätten, samt få tips på var och hur man kan vistas ute i naturen. Allmänheten nås genom en utställning om Råån som vandrar runt på olika bibliotek, kommunhus etc. Utställningen har varit ute på totalt 32 olika bibliotek, skolor, studieförbund och kommunfoajéer sedan den togs fram 2013. I år 6 olika ställen.

Två tredjedelar av avrinningsområdets 136 skolor har deltagit. De flesta har varit ute ett flertal gånger - vissa så många som upp till tio gånger. I slutet av rapporten finns en förteckning över antalet deltagande skolor.

Grupperna uppmuntras att ta sig kollektivt ut till ån. Drygt hälften av grupperna tog sig till exkursionsmålet på miljövänligt sätt med kollektivtrafik, gång eller cykel. Resten hyrde buss och ett fåtal kom i egna bilar.

Två tredjedelar av grupperna använde det pedagogiska materialet som knyter an till turerna till för- och efterarbete. Materialet är gjort i samarbete med Region Skåne och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd.

Exkursionerna innehåller mycket praktiska aktiviteter där deltagarna får uppleva livet i en våtmark och arbeta med hotade djurarter, näringskedjor och mäta nitratkvävehalten i ån och i en anlagd våtmark. De får höra om hur landskapet har förändrats under de senaste 200 åren med utdikningar, å-rätningar och omställning av ängs- och betesmarker till bl a åkermark och urban mark. Vidare hur detta påverkat vattenkvalitet, biologisk mångfald och landskapets vattenhållande förmåga och hur Rååns Vattenråd arbetar med detta. Kopplingar görs till miljömålen.

En SFI-grupp på exkursion vid Råån! Vi vandrade från Gantofta till Görarps mölla och pratade om naturen vid ån på vägen. I Görarps mölla hävdade vi och hittade mycket spännande kryp!

Vilka små kryp lever här? Hur är de beroende av varandra i näringsvävar? Vad kan vi göra för fisken som lever här i ån, för grodorna och kungsfiskaren?

Prova på fiske vid Görarps mölla!

Varför var nitrathalten högre i ån än i dammen? Hur kan dammar rena vattnet? Vad är nitrat? Vi kollar i rapporten vad de mätte upp förra året!

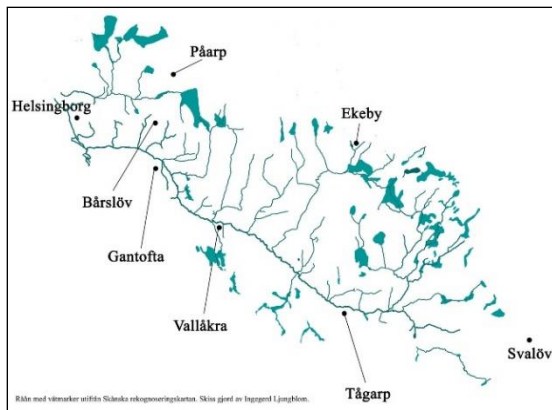
Många av de sländor, flugor och myggor vi ser på sommaren lever sin första tid i vatten.

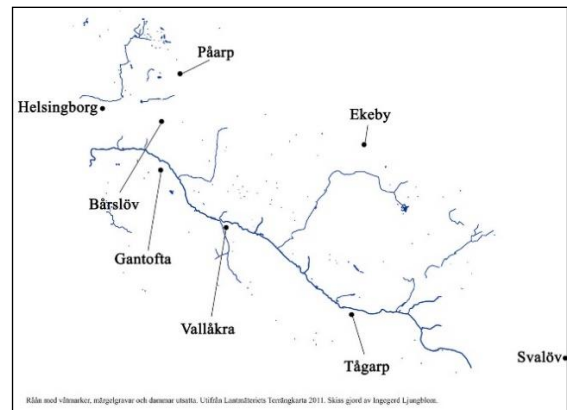
Hur gör vi en näringskedja av de djur vi sett idag? Kan den bruna kärrhöken äta fågelungarna vi sett?

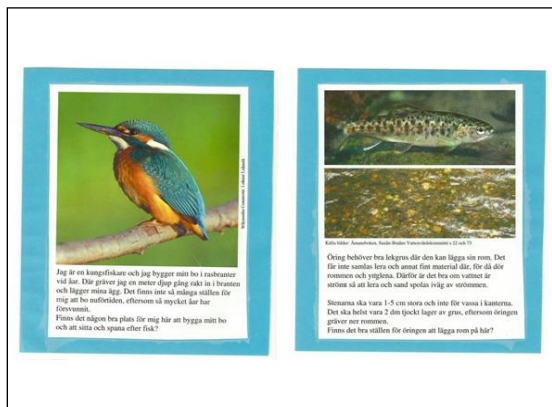
Vad händer i näringskedjan om ett växtgift släpps ut i vattendraget och många av växterna dör?

Råån med våtmarker i början av 1800-talet.

Råån idag. Drygt 60 nya våtmarker har anlagts av Rååns Vattenråd sedan 1990-talet, vattendrag har meandrats och återställts.

Korten beskriver vilken livsmiljö ett visst djur behöver. Eleverna får diskutera vilka åtgärder som kan göras för detta djur!

Skolklass uppe i fågeltornet vid Bulls måse! Det är den största anlagda våtmarken vid Råån med ett rikt fågelliv!

Bakgrund och innehåll

Under de senaste 200 åren har stora förändringar skett i landskapet i Skåne. För att vinna åkermark har många våtmarker och mängder av småbäckar dikats ut och lagts ner i rör under marken. Åar har rätats ut och sjöar sänkts. Detta har minskat landskapets vattenhållande förmåga och orsakat både översvämningar och torka. De naturliga processer som tidigare renat vattnet har till stor del satts ur spel, vilket orsakar övergödningsproblem. Den biologiska mångfalden har minskat till följd av förändringarna. Förändringar i jordbruket och djurhållningen har även gjort att arealen slåtttrade marker och naturbetesmarker har minskat betydligt.

Rååns vattenråd är ett samarbete mellan Helsingborg, Landskrona, Svalöv och Bjuvs kommuner, industrier, markägare, fiskevård, NSVA och ideell naturvård för att värna om Rååns miljö. Rååns Vattenråd utför kontroller av åns miljöstatus och arbetar med vattenvårdande åtgärder och har anlagt tvåstegsdiken och ett 60-tal dammar i avrinningsområdet.

Syftet med exkursionerna är att berätta om landskapets förändring och vad detta fått för betydelse för vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald och hur Rååns Vattenråd arbetar med dessa frågor längs ån. Förhoppningen är att detta i förlängningen kan ge ökat engagemang och förståelse hos allmänheten och underlätta vid framtida vattenvårdande åtgärder.

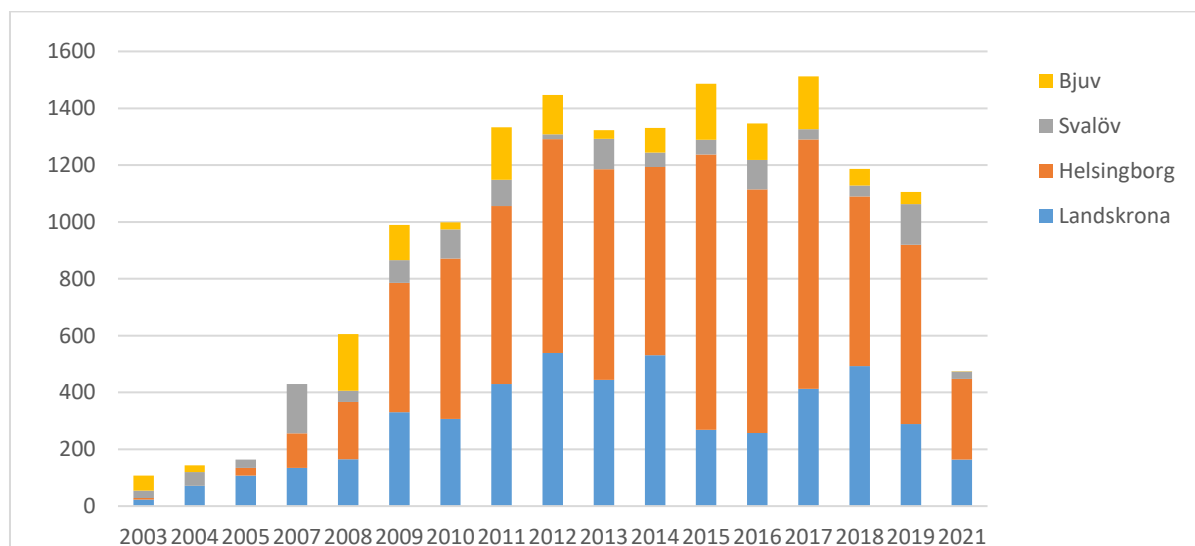
Länsstyrelsens (Miljötillståndet i Skåne Tema Vatten, 2005) riktlinjer för att lyckas med vattenvården i Skåne. "För att nå EU:s mål om en god vattenstatus krävs [...] ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika åtgärder behövs. Resurser behöver därför avsättas för information och för att få allmänheten att känna sig delaktig.

På exkursionen får grupperna höra en historia om hur ån har förändrats de senaste 200 åren och se på kartor över ån. Vi pratar om hur man jobbar med ån idag och hur det kan förbättra vattenkvaliteten och förhållandet för djur och växter. Därefter håvar vi och gör praktiska aktiviteter kopplat till ån.

Broschyren "Råån Vår å" och Länsstyrelsens årsrapport "Miljötillståndet i Skåne" delas ut. Grupperna får tips på andra vandringar vid ån och om litteratur om vattenvård.

Exkursionerna går till Vallåkra, Bulls måse, Långeberga, Görarps mölla, Gantofta och Tågarps. Varje ställe har sin egen prägel. Till alla ställen utom Bulls måse går det att åka tåg eller reguljärbuss.

Årets exkursioner

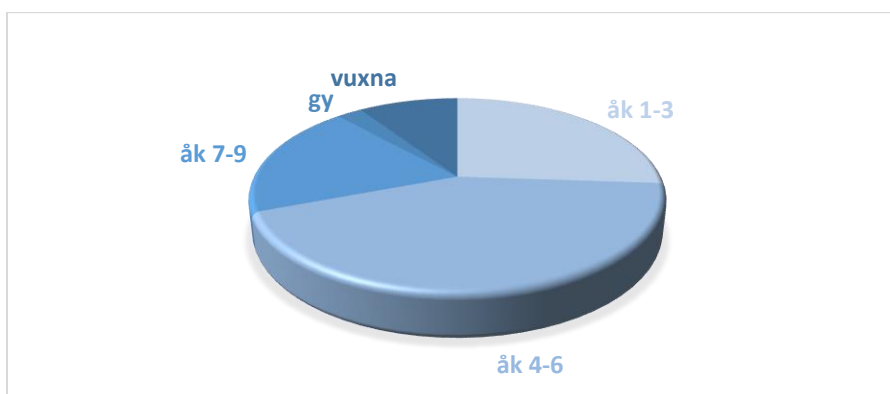

Antal besökande från olika kommuner 2003-2021. Variationer i antal beror på variationer i antal beställda turer från Vattenrådet samt gruppstorlek på de grupper som varit ute.

Sedan projektet startade 2003 så har 16 000 personer besökt anlagda våtmarker i Rååns avrinningsområde i projektet. Två tredjedelar av avrinningsområdets 136 skolor har deltagit. 2020 var endast en skolklass ute pga corona.

För att få en uppfattning över hur stor del av eleverna i avrinningsområdet som nås kan man nämna att antal elever som går ut grundskolan åk 9 varje år i avrinningsområdet är drygt 2000. I år har knappt 500 personer varit ute. Det är en knapp fjärdedel av en årskull. Varje klass är i allmänhet ute enbart en gång, men ibland händer det att samma klass kommer ut flera gånger olika år.

Fördelningen på besökare från olika kommuner är 52% från Helsingborg, 31% från Landskrona, 7 % från Svalöv och 10 % från Bjuv totalt sett under åren. Detta regleras efter intresse från skolorna i kommunerna. Beroende på var exkursionsmålen ligger så är det olika smidigt att ta sig ut kollektivt, vilket har stor betydelse för skolornas intresse eftersom de flesta skolor inte har råd att bekosta hyrbuss. Detta skulle kunna avhjälpas genom att hitta flera lokaler som passar som exkursionsmål och som ligger lägligt i förhållande till kommunens skolor.

Antal besökande fördelat på åldersgrupp 2003-2021.

Alla som uppnått skolålder välkomnas till exkursionerna och det är en bra spridning mellan åldrar. Det finns olika aktiviteter för olika åldersgrupper och exkursionerna har liknande innehåll men med olika svårighetsgrad.

2021 har följande grupper varit ute:

- Härslövs skola, Landskrona, åk 3 (19 maj) och åk 6 (27 aug), 2 klasser, Vallåkra
- Glumslövs skola, Landskrona, åk 5 (22 sept), Görarps mölla
- Alleskolan, Landskrona, åk 4, 2 klasser (29 sept), Görarps mölla
- Svalövs montessori, Svalöv, åk 5 (27 maj), Vallåkra
- Slottshöjdens skola, Helsingborg, åk F och åk 1 (25 och 26 maj), Vallåkra
- Rydebäcksskolan, Helsingborg, åk 7, 4 klasser (23, 25, 26 och 31 aug), Görarps mölla
- Sally Bauerskolan, Helsingborg, åk 1,2 och 3, 4 klasser (3 och 15 sept), Görarps mölla
- Pauliskolan, Helsingborg, åk 7 (7 sept), Görarps mölla
- Västra Berga skola, Helsingborg, åk 7 (21 sept), Görarps mölla
- Montessori Kärnhuset, Helsingborg, åk 1-6, 2 klasser (2 juni), Görarps mölla
- Kingelstads byskola, åk 4-6 (10 sept), Helsingborg, Görarps mölla

2020 den 28 sept var även en skolklass från Svalövs gymnasie på exkursion i Vallåkra.

En av skolorna 2021 meddelade dagen innan att de tänkt komma med två klasser istället för en, vilket inte framkommit innan. Jag kunde inte säga nej till en klass dagen innan när eleverna ställt in sig på detta. Därför blev det 21 grupper som kom ut 2021. Jag har dock debiterat för 20 grupper för 2021 samt en grupp 2020. Ytterligare 4 Svalövsklasser och 4 Helsingborgsklasser anmälde intresse men kunde inte beredas plats eftersom platserna var slut.

Anmälningar tas emot löpande tills de sponsrade platserna är slut. Enstaka skolor har råd att betala hela kostnaden själva när platserna är slut. Skolorna betalar transporten ut till exkursionsmålet. I hälften av fallen tar de miljövänliga alternativ som tåg eller cykel. Övriga hyr buss eller kommer med bilar. Exkursionsmålen har valts så att det ska vara smidigt för dem att ta sig ut kollektivt. I några fall har exkursioner gjorts vid en damm eller bäck i skolans närhet, men med samma innehåll som övriga exkursioner, för att inte eleverna ska gå miste om exkursionen därför att de inte har haft råd till transport – allt nu under corona att de inte har fått resa på det sättet.

Vandringsutställning och webbaserat fördjupningsmaterial

Utställningen om Råån har varit ute på totalt 32 olika bibliotek, skolor, studieförbund och kommunfoajéer sedan den togs fram 2013. På flera av dessa upprepade gånger. 18 av 22 bibliotek i avrinningsområdet har haft utställningen. Utställningen, samt ett webbaserat fördjupningsmaterial för skolelever, togs fram i samarbete med Region Skåne, Rååns Vattenråd och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd. Utställningen består av tre roll-ups. Till utställningen hör en fiskdamm där man kan få upp öringar, vattenscorpioner, dagsländelarver och fiskeredskap. Det finns också en tipsrunda och ett korsord på tema Råån.

Utställningen går runt på bibliotek, skolor, kommuner och studieförbund.

Under 2021 har utställningen varit på Marieskolan i Marieholm, Svalövs montessori, Svalövs stadsbibliotek, Rydebäcksskolan i Helsingborg samt två skolor i Eslöv som fördjupning efter exkursion vid Saxån, Sallerupsskolan och Nya Östra skolan.

Rååns vattenråds hemsida innehåller material som lärare kan använda för att förbereda och efterarbeta sin grupp inför turen. Det handlar om vattenvård, djur man kan tänkas se, allemansrätten och miljömålen. Den finns här http://raan.se/?page_id=1604.

Kontakter för projektet

Daniel Graf, Miljöförvaltningen i Helsingborgs stad, daniel.graf@helsingborg.se, 073-3438121

Ingegerd Ljungblom, naturifokus@gmail.com, www.naturifokus.se, 0706731281

Bilaga 1 - Deltagande grupper och utställning

Kursivt= deltagande i motsvarande turer vid Saxån-Braån

Föreningar och företag

Biokraft Pharma AB (2003)
Miljökemi AB (2003)
Föreningen Söderåsens natur (2012)
Helsingborgstraktens natur (2009)
Ottarps scoutkår (2012)
Studieförbundet Vuxenskolan, allmänhet (2013)
Idé A Drottninghögs bibliotek (2015, 2016, 2018)
Kulturförvaltningen Idé A (2016, 2018)

Bjuv (alla skolor deltagit)

Brogårdskolan (2010, 2011, 2015, 2017)
Ekeby skola (2004, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2019)
Forsärlans miljöskola (2012)
Friskolan Oktaven (2003)
SFI Futurum (2018)
Jens Billeskolan (2008, 2011, 2012, 2014, 2015, 2017)
Varagårdsskolan (2008, 2009, 2011, 2015)
Särskolan Billesholm (2017, 2018)

Landskrona (19 av 32 skolor)

Albanoskolan (2009, 2012, 2018, 2019)
Alleskolan (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2017, 2021)
Allvar Gullstrandsgymnasiet (2003, 2004, 2005, 2011, 2017)
Asmundtorps skola (2007, 2009, 2010, 2011, 2015, 2019, 2020, 2021)
Barsebäcks montessori (2011)
Dammhagsskolan (2011, 2012, 2013, 2016)
Emiliaskolan (2021)
Glumslövs skola (2009, 2010, 2011, 2011, 2012, 2012, 2013, 2016, 2017, 2018, 2019, 2021)
Gymnasiesärskolan (2014)
Härslövs skola (2011, 2017, 2018, 2019, 2021)
Junior College (2011)
Justus Tranchellgymnasiet (2009)
Parkskolan (2009)
Pilängsskolan (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2016, 2018, 2019, 2021)
Säbyholms montessoriskola (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2016, 2018, 2019, 2019, 2021)
Sandåkersskolan (2007, 2010, 2012, 2013, 2015, 2017, 2017)
Selma Lagerlöfs gymnasiesärskola (2015, 2016)
Seminarieskolan (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2017, 2018)
Nya seminarieskolan (2014, 2015)
Västervångsskolan (2010, 2012, 2014, 2015, 2016, 2016, 2017, 2018, 2018, 2019, 2020)

Svalöv (10 av 13 skolor)

Billeshögsskolan (2007, 2010)
Centralskolan (2007, 2008)
Linåkerskolan (2011, 2019)

Lunnaskolan (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2015, 2016)
Månsaboskolan (2010)
Midgårds skola (2013)
Parkskolan (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014)
Svalövs gymnasie (2003, 2007, 2011, 2012, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018, 2019)
Svalövs gymnasiesärskola (2011, 2013, 2019, 2021)
Svalövs montessori (2011, 2014, 2015, 2015, 2016, 2016, 2017, 2018, 2018, 2019, 2019, 2021, 2021)

Helsingborg (71 av 84 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Al maarifskolan (2005, 2008, 2011, 2017, 2018, 2019)
AMF (2018)
Bårslövs skola (2010, 2012, 2016, 2017)
Brunnsparksskolan (2012)
Corpore Byskola (2014)
Culturagymnasium (2015, 2016)
Dalhemsskolan (2016)
Elinebergsskolan (2011, 2015)
Filborna gymnasiesärskola (2014, 2017, 2018)
Fyrklöverns montessori (2014, 2015)
Gantofta skola (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2019)
Gymnasiesärskolan Filborna (2012)
Holstagårdsskolan (2012, 2013)
Helsingborgs montessori (2009, 2014, 2015, 2018)
Helsingborgs sportgymnasium (2014, 2015)
Högstensskolan (2010, 2011, 2014)
Husensjö skola (2012, 2015)
Internationella skolan (2016)
Jensen Education gymnasium (2015)
Johannes Hedbergsgymnasiet (2019)
Kattarps skola (2010, 2011, 2015, 2016)
Kingelstads skola (2009, 2021)
Komvux Kärnan (2007, 2011, 2012, 2013, 2018, 2019)
Kubikskolan (2008, 2009, 2012, 2013, 2014, 2015, 2017, 2018)
Kärnhuset Montessori (2016, 2017, 2018, 2021)
Laröds skola (2018, 2019)
Magnus Stenbocksskolan (2010, 2011)
Maria Parkskolan (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018)
Musikgrundskolan Synkopen (2015, 2018)
Mörarps skola (2009, 2017)
Nanny Palmqvistskolan (2018)
Öresundsparkens barnskola (2008, 2011)
Påarps skola (2011, 2012, 2015)
Pauli skola (2008, 2011, 2015, 2021)
Petersvenskolan (2010)
Petri Gymnasieskola (2007)
Ramlösa Friskola (2013, 2014, 2015, 2016, 2018)
Raus Planteringsskola (2009)
Ringsstorpsskolan (2009, 2016)
Råå Södra skola (2016)

Rönnowska skolan (2009, 2010)
Rydebäcksskolan (2010, 2013, 2015, 2016, 2019, 2021)
Rydebäcks montessori (2014, 2015)
Sally Bauerskolan (2008, 2010, 2013, 2015, 2016, 2017, 2019, 2021)
SFI Eductus (2018)
SFI Futurum (2018)
Jensen SFI/SAS (2018)
Skolstaden Olympia (2010, 2011, 2012, 2017)
Slottsvångsskolan (2016)
Slottshöjdens skola (2016, 2018, 2019, 2021)
St Jörgens skola (2010, 2011, 2015, 2017, 2019)
Thorén business school (2012, 2018)
Tycho Braheskolan, Olympiaskolan (2008, 2009, 2010, 2012, 2015)
Tågaborgsskolan (2014, 2015, 2018)
Vallåkrabygdens skola (2009, 2013, 2018)
Vittra (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018, 2019)
Västra Alléskolan (2014)
Västra Berga skola (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2021)
Västra Berga sarskola (2014, 2016)
Västra Ramlösa skola (2010, 2011, 2014, 2015, 2017)
Ättekullaskolan (2007, 2012, 2017, 2019)

Utställning

Svalöv

Billeberga bibliotek (2014, 2017)
Kågeröds bibliotek (2014)
Linåkersskolan (2019)
Röstånga bibliotek (2014, 2017, 2018)
Svalövs bibliotek (2013, 2017, 2021)
Svalövs kommun, foajén (2017)
Svalövs montessoriskola (2016, 2021)
Teckomatorps bibliotek (2014)

Bjuv

Bjuvs kommun, foajén (2016, 2018)
Bjuvs bibliotek (2013, 2015)
Ekeby bibliotek (2016, 2019)
Ekeby skola (2019)

Landskrona

Häljarps bibliotek på Sandåkersskolan (2013, 2017)
Landskrona bibliotek (2013)
Teckomatorps bibliotek (2014)

Helsingborg

ABF Helsingborg (2015)
Aktivitetshuset Jutan, samt Studieförbundet i Helsingborgs kontor (2015, 2019)
Elinebergs bibliotek (2014, 2019)
Helsingborgs Stadsbibliotek (2013, 2014, 2015, 2017)

Idé A Drottninghög (2016)
Jensen SFI/SAS (2018)
Miljöförvaltningens foajé (2014, 2015)
Påarps bibliotek (2016)
Ringstorps bibliotek (2016, 2019)
Rosengårdens bibliotek (2015, 2018, 2019)
Rydebäcksskolan (2021)
Råå bibliotek (2014, 2015, 2017, 2018)
Thorén Business School (2018)
Tågaborgsskolan (2018)
Ödåkra bibliotek (2016)

Övriga:

Marieskolan, Marieholm (2021)
Nya Östra Skolan, Eslöv (2021)